

מתאבדים שיעים: מה ההיגיון מאחורי התקיפות של איראן במדינות המפרץ?

written by אלי קלוטשטיין | 02.03.2026

בזמן שהמלחמה בין איראן לארה"ב וישראל גועשת, וכעת נכנסת אליה בפועל גם לבנון, יש הרבה סוגיות שדורשות ניתוח מעמיק והתייחסות, בחינה מחדש ותיקוף של הנחות יסוד שהיו לנו ערב המלחמה. אחת המעניינות שבהן, אולי, היא השאלה מדוע תוקפת איראן את מדינות ערב והמפרץ. איזה יתרון מבצעי או דיפלומטי נותן לה המהלך הזה, שגם מחייב אותה להקדיש הרבה מאוד מכוח האש שלה למטרות בטוח גיאוגרפי רחב, ומקטין את יכולת ההיזק שלה לישראל, למשל?

כבר אחרי היום הראשון ללחימה דווח כי איראן שיגרה יותר מ-300 טילים על ירדן, כוויית והאמירויות לבדן. הצטרפו לכך כאלף כטב"מים לפחות. בוול סטריט ז'ורנל דווח אתמול כי חמש מדינות ¹ בחריין, האמירויות, ירדן, קטאר וכוויית ² יירטו לבדן 400 טילים וכאלף כטב"מים. ובכל זאת, טהרן לא עצרה. היא המשיכה להרחיב את מעגל האש בהדרגה, וגם שיגרה טילים וכטב"מים לעבר ערב הסעודית ואפילו עומאן.

כאשר ישראל ניסתה לתקוף את בכירי חמאס בקטאר בספטמבר 2025, געשה הזירה האזורית כולה. גינויים נגד צה"ל נשמעו מפי כול, כולל מאיראן עצמה. והנה, חודשים ספורים חלפו, והרפובליקה האסלאמית תוקפת לא רק את קטאר, אלא את כל מדינות האזור. היא גורפת גינויים מכל עבר על התקיפות האלה, איומים בתגובה צבאית, ואולי מסכלת את האפשרות לשיתוף פעולה בתיווך מול ארה"ב. במובנים מסוים איראן אף בונה מחדש את הציר המוכר מהעבר של הסונים נגד השיעים, וכן מוכיחה את צדקת הטענות הישראליות בדבר המסוכנות של תוכניות הגרעין, הטילים והפרוקסי שלה.

מדוע החליטה איראן לפעול כך? תחילה אפשר אולי היה לייחס את זה לבלבול בהנהגה, שנפגעה קשות בדקות הראשונות של המלחמה, ולמעשה איבדה את כל הפיקוד הצבאי הבכיר. במצב כזה, ייתכן שדרגי השטח ביקשו לירות לפי מטרות מוכנות מראש על שלל יעדים שקשורים לאמריקנים במדינות המפרץ, מבלי להיוועץ בפיקוד הבכיר, שחוסל חלקית והיה שרור במבוכה.

בהמשך, ככל שהמערכת האיראנית החלה להתייצב, קשה לייחס זאת לכאוס של מלחמה, וככל הנראה מדובר במתקפות מכוונות ומתוכננות בדעה צלולה וברורה. הדברים דומים גם לשינוי בצורת האש האיראנית כלפי ישראל, שהפכה מתואמת יותר עם התקדמות הלחימה על ציר הזמן. אם כן, מדוע האיראנים בחרו לתקוף את שכנותיהן ולא רק את ישראל או מטרות אמריקניות?

יש לכך כמה סיבות אפשריות. ראשונה מהן, למשל, היא עניין מעשי. טילים בליסטיים וכטב"מים

לטווח קצר יותר נפוצים זולים יותר, וקלים לשימוש מאשר הטילים הבליסטיים הכבדים. שנית, למדינות המפרץ אין הגנה אווירית מפותחת כמו זו של ישראל. הן אומנם הצליחו ליירט הרבה מאוד מהשיגורים נגדן, אך בכל זאת גם סופגות פגיעות. היכולת להזיק להן ניכרת, ואנו רואים לא מעט פיצוצים של כטב"מים בשלל מטרות במדינות המפרץ.

סיבה אחרת היא תודעתית. מצד אחד ניסתה איראן להצדיק את המתקפות על מדינות שכנות בטענה שהיא בכלל לא כיוונה על יעדים אזרחיים, אלא רק על המתקנים והבסיסים הצבאיים של ארה"ב שנמצאים שם. מה שלדבריה מקנה למתקפה לגיטימיות, שכן היא תוקפת "אדמה אמריקנית". מצד שני, המתקפה על מדינות אלה מעבירה מסר למפרציות: מי שמתרועע עם האויב, מסייע לו ומארח את בסיסיו, נמצא על הכוונת שלנו. הזהרנו אתכם מראש שלא תאפשרו למתקפות לצאת משטחיכן, ולא בטוח שכולכן הקשבתם לנו. אמרנו לכן שנהפוך את זה למלחמה אזרית. זה אומנם טיעון לא לגמרי תקף, שכן ראינו למשל את התרוקנות הבסיס האווירי הגדול בקטאר, אך לאיראנים זה מספיק טוב.

לא לחינם, אגב, נראה שהאמירויות, בחרין וכוויית נמצאות לא מעט על הכוונת. הן חלק מהמדינות המזוהות יותר עם המערב, ושתיים מהן אפילו הן חלק מהסכמי אברהם. כלפיהן המתקפות מהוות גם מסר חשוב למי שמתף פעולה עם "המשטר הציוני".

סיבה אחרת היא מדינית-כלכלית. המתקפות על המפרציות ומדינות אחרות באזור נועדו לגרום לפגיעה באורח החיים השגרתי שם, ללחץ על האוכלוסייה וההנהגה, כדי שבתורן יפעילו לחץ על ארה"ב לסיים את המלחמה מהר יותר. ככל שהלחץ הפנימי והחיוני על האמריקנים לצאת מהאזור יגבר, ואם איראן תצליח לא להיכנע, היא תראה בכך הישג.

האיראנים משחקים על מבחן העמידות. משהו שבלא מעט מובנים מזכיר את הפרוקסי שלהם, חמאס. אם יצליחו להראות שהם מצליחים לעמוד בפרץ אל מול כל התקיפות האלה ומצליחים לשרוד, על אף כל העוצמה המשולבת של ארה"ב וישראל, מבחינתם זהו מדד ההצלחה. הם יסכימו להקריב עוד דברים, והעיקר להראות שהחזיקו מעמד. זו שאלה של כבוד לאומי, וזו גם שאלה של מנטליות שדבקה ב"צומוד", כוח העמידה. כמובן, בשורה התחתונה היכולת הזו משחקת גם על הצורך של האיראנים לשרוד כשלטון מתפקד, שזו מטרת העל של משטר האייתוללות.

הממד הכלכלי מהווה גם הוא שיקול בבחירת המטרות של האיראנים. אם יצליחו בפגיעה בכמה מטרות נבחרות להסב נזק כספי גדול לשכנותיהן, אולי אפילו לטלטל את השווקים העולמיים, זה יגביר את הלחץ על האמריקנים ועל הבירות האזוריות. זו סיבה אפשרית, למשל, לשיגורים על מלונות גדולים ומוכרים באמירויות או בקטאר, אבל גם לטיווח של מתקני הנפט הסעודיים או פגיעה באסדת קידוח במפרץ. קטאר הודיעה שהצליחה לסכל ניסיונות פגיעה במתקני אנרגיה שלה. במובן זה, התקיפות מהסוג הזה הן מהלך משלים לאיום של סגירת מצרי הורמוז, על כל המשמעות הכלכלית של עליית מחירי הנפט בעולם בשל כך.

להעניק משמעות למוות

הניתוח שלעיל לוקח בחשבון התנהלות רציונלית של האיראנים. התנהגות כזאת היא חישוב של מאזני רווח והפסד, יתרונות וחסרונות, ובחירת האפשרות המוצלחת ביותר מתוך כלל התסריטים שנמצאים על הפרק. יש בהתנהגות כזאת גבולות ובלמים, והרבה פעמים היא נבחרת בתום בחינה שקולה ומדודה.

אלא שישנה סבירות שזה לא המצב כעת. הרי כבר שנים ישראל מזהירה מסכנה שהאיראנים ישיגו נשק גרעיני, בין היתר משום שמדובר בשחקן לא רציונלי, שיהיה מוכן גם להקריב את עצמו אם רק יוכל להשמיד את "הישות הציונית", למשל.

באותה מידה, ייתכן שהאיראנים מבינים כי העוצמה שניצבת מולם אינה ניתנת להבסה במישור הצבאי. על כן הם בוחרים באפשרות של "תמות נפשי עם פלישתים", מעין מקבילה להפיכה לשהיד בקנה מידה רחב ולאומי יותר. אם אין להם באמת מה להפסיד, והם גם כך עומדים לפני מפלה וקריסה של השלטון, מדוע שלא ינצלו את הרגעים והמשאבים האחרונים שלהם כדי להסב כמה שיותר נזק גם לשנואי נפשם הסונים?

אפשרות כזו מעניקה לא מעט משמעות למוות הצפוי והקרוב של בכירי הרפובליקה האסלאמית. אם יוכלו לספר לעצמם שיש ערך למותם וכי ביצעו משהו ראוי בעיניהם תוך כדי כך, הרי שבראייתם העצמית לחייהם מוקנית חשיבות גדולה יותר.

סוג חשיבה כזה מיוחס פעמים רבות לקיצונים דתיים, ולפי הסברה בהחלט אפיין גם את מנהיגי איראן במהלך השנים. ההחלטה של חיזבאללה להצטרף למלחמה הלילה, למשל ² למרות שידעה מה כל המחירים האפשריים לכך, ושמתקפה כזו תספק לישראל את התירוץ שהיא חיכתה לו זמן רב כדי לחזור ללחימה בעוצמה נגד הארגון השיעי ³ יכולה בהחלט להיבחן לפי אמת מידה של אי-רציונליות כזו.

אלא שגם קשה לומר על חלק מאנשי ההנהגה הנוכחית ברפובליקה האסלאמית שהם לא רציונליים בהתנהלותם מול גורמים חיצוניים בעולם. לא שר החוץ עבאס עראקצ'י ולא האיש החזק כעת במדינה, עלי לריאג'ני, נראים כאילו שיקולים כאלה לבדם מנחים אותם. בכל מקרה, ישראל וארה"ב צריכות לקחת בחשבון את שתי האפשרויות, ולהתכונן גם לתסריט שהאיראנים כעת מתכוונים להפוך לסוג של "מתאבד שיעי".

מי פוחד מטורקיה?

טיעון מעניין אחד בזכות החשיבה הא-רציונלית של טהרן יכול להיות קשור בעובדה שביממה השנייה למלחמה היא החלה לפגוע במטרות של מדינות אירופה. האיראנים תקפו נמל שמשמש את הצי הצרפתי במפרץ, וגם שיגרו טילים לעבר בסיס חיל האוויר הבריטי בקפריסין. יש כאן תערובת של פגיעה במדינות נאט"ו, האיחוד האירופי והמעצמות בעלות זכות הווטו במועצת

הביטחון ² לא מהלך מומלץ, על פי רוב.

האם זה נכון וחכם מבחינת האיראנים לגרור גם את האירופים למלחמה, או אפילו את ברית נאט"ו? האם לא די לה להתמודד עם שניים מהצבאות הגדולים בעולם, לצד האפשרות שמדינות המפרץ יצטרפו אליהם ויתקפו את הרפובליקה האסלאמית?

מהצד השני, מעניינת לא פחות היא העובדה שהאיראנים בחרו לא לתקוף כלל את טורקיה. נראה שהקרבה האידיאולוגית היא לא הסיבה להחלטה הזאת, שכן טהרן בהחלט שיגרה טילים וכטב"מים לקטאר. כמו כן, בטורקיה יש בסיס אמריקני מהגדולים באזור, והיא משתפת פעולה עם טראמפ בגלוי. מדוע ההנהגה האיראנית החליטה לא להתעסק עם הטורקים?

סביר להניח שהחברות בנאט"ו היא לא הסיפור גם כאן, שכן כאמור איראן תקפה את בריטניה וצרפת. אפשרות אחרת היא הרתיעה מהעוצמה הצבאית של טורקיה, שנחשבת לצבא מהחזקים בעולם, אולי אפילו מצה"ל לפי חלק מהמדדים הבינלאומיים. ייתכן שטהרן לא רוצה לגרור גם את הטורקים למערכה, על כל ההתמחות שלהם בכלי אוטונומיים ויכולות תקיפה מהאוויר.

אלא שטורקיה שונה במובן הזה שהיא גם חולקת גבול קרקעי עם איראן ² כמו אזרבייג'ן בעלת הרוב השיעי, למשל, מדינה אחרת שגובלת באיראן ומשתפת פעולה עם ישראל וארה"ב. אך בניגוד לבאקו, אנקרה היא סיפור אחר: לתקוף שכנה הפכפכה כזו, שיכולה להוציא לדרך מהלך כיבוש קרקעי, ועוד בזמן שאתה עסוק במלחמה עם גורמים אחרים? זה לא מהלך חכם.

ערב המלחמה פורסם שבאנקרה בוחנים אפשרות להיכנס עם כוחות לאיראן במקרה של מלחמה כדי למנוע זליגה של פליטים, ואין ספק שהטורקים כבר יודעים היטב כיצד ליצור "רצועת ביטחון" בגבול עם מדינה אחרת. נראה שלפחות בינתיים, האיראנים ירצו להימנע מכך. אם מצבם יחמיר, וככל שהמלחמה תימשך, אולי נראה שגם האפשרות הזאת תעלה על דעתם.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 2 במרץ, 2026.